

S.S. ACADEMY

Near Old Buspark, Adwait Marga, Kathmandu (पुरानो बसपार्क बन्दै गरेको भ्यू टावर हुँदै शहिद शुक्र स्कूलको अगाडि)

Contact No.: 9851123157, 9841353362, [f ss.academy](https://www.ss.academy)

इमेल: ssacademy49@gmail.com, वेबसाइट: www.ssstudycenter1.com

८.३ प्रतितपत्र : अर्थ उद्देश्य तथा महत्व

प्रतित पत्र (Letter Of Credit)

- प्रतित पत्र भन्नाले खरिदकर्ता एवं विक्रेता विच भएको कारोबारमा भूक्तानीको माध्यम बनी रकम आदान प्रदान गर्ने कार्यमा सहयोग गर्न एक बैंकद्वारा अर्को बैंकलाई जारी गरिने पत्र नै प्रतित पत्र हो ।
- विशेष गरि बैदेशिक व्यापारमा प्रतित पत्रको प्रयोग बढि भएको पाइन्छ । एक देशको खरिद कर्ता एवं अर्को देशको विक्रेता विच कारोबार गर्नको लागि बैंक मार्फत भूक्तानी गर्ने शसक्त एवं भरपर्दो माध्यम हो प्रतित पत्र ।
- बैङ्क तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ अनुसार “प्रतीतपत्र” भन्नाले कुनै एक बैङ्क वा वित्तीय संस्थाले कुनै अर्को बैङ्क वा वित्तीय संस्थाको नाममा कुनै व्यक्तिको निश्चित रकमले खामेसम्मको चेक, ड्राफ्ट, हुण्डी वा विनिमयपत्र स्वीकार गर्नु भनी लेखेको पत्र सम्झनु पर्छ ।
- A letter of credit is a written commitment to pay, by a buyer's or importer's bank (called the issuing bank) to the seller's or exporter's bank (called the accepting bank, negotiating bank, or paying bank).
- A **letter of credit** is a document from a bank guaranteeing that a seller will receive payment in full as long as certain delivery conditions have been met. In the event that the buyer is unable to make payment on the purchase, the bank will cover the outstanding amount.

प्रतित पत्रमा निम्नानुसार ४ पक्ष समावेश भएका हुन्छन् ती हुन् ।

- प्रस्तावक पक्ष (Applicant Party)
- निष्कासन पक्ष (Issuing Bank)
- फछ्यौट गर्ने बैंक (Negotiating Bank)
- लाभान्वित पक्ष (Beneficiary)

प्रतितपत्रको महत्व

१. यो विश्वव्यापी मान्यता प्राप्त अर्न्तराष्ट्रिय वित्तिय कारोबार गर्ने माध्यम भएकोले यसको महत्व छ ।
२. यसले संलग्न सबै पक्षको आत्म विश्वास बढाउँछ ।
३. क्रेताले भनेकै समयमा सामान पाउने विक्रेताले समयमै रकम भूक्तानी पाउने भइ व्यापारीक कारोबारमा अभिवृद्धि,
४. कानुनी रूपमा वैधता प्राप्त हुन्छ कुनै अवस्थामा क्षतिहुन गएमा कानुनी उपचार पाउने व्यवस्था भएको हुन्छ ।
५. अर्न्तराष्ट्रिय व्यापार पर्वद्धन
६. बिना लगानी बैंकलाई फाइदा हुने

प्रतितपत्रबाट मालसामान खरिद गर्दा देहायका पक्षहरुमा विचार गर्नुपर्दछ ।

- (क) प्रतितपत्रको माध्यमबाट मालसामान खरिद गर्दा सम्बन्धित बैंकमा छुटै खाता खोल्नु पर्दछ ।
- (ख) प्रतितपत्र खोल्नुपूर्व खरिदसम्बन्धी ठेक्कापट्टा प्रकृया पुरा गरी संभौता गर्नुपर्छ ।
- (ग) ठेक्कापट्टामा उल्लेखित शर्तहरु प्रतितपत्रमा उल्लेख गर्नुपर्दछ ।
- (घ) प्रतितपत्रको माध्यमबाट खरिद गरिने सामानको Delivery site सम्म बीमा गरिनु पर्दछ ।
- (ङ) मालसामान खरिद गर्दा भूक्तानी प्रक्रिया स्पष्टसंग प्रतितपत्रमा उल्लेख गर्नुपर्दछ ।
- (च) प्राप्त मालसामानहरु भण्डार (Store) दाखिला गर्नुपर्छ ।
- (छ) प्राप्त मालसामानको परिमाण तथा स्पेशिफिकेशनको प्राविधिक जाँचपास गरिनु पर्दछ ।
- (ज) विदेशी मुद्रामा भएको खर्च नेपालीमुद्रामा लेखांकन गर्न प्रयोग गरेको विनियम दर ठिक छ/छैन ।
- (झ) ठेक्काको शर्त पुरा भएपछि मात्र भूक्तानी आदेश बनाउनु पर्दछ ।
- (ञ) विदेशी विनिमयमा भूक्तानी हुने गरी कुनै पनि व्यक्ति, फर्म, कम्पनी वा संस्थाले नेपाल भित्र प्रतीतपत्र खोली वा अन्य कुनै प्रकारले कुनै मालसामान पैठारी गर्दा बैङ्कले तोकिएको समयभित्र त्यस्तो मालसामानको पैठारी गरी बैङ्कले तोकिएको बमोजिमको कागजात बैंक समक्ष पेश गर्नु पर्दछ ।
- (ट) बैंकको पूर्व स्वीकृति लिएको अवस्थामा बाहेक पैठारीकर्ताले प्रतीतपत्रमा घोषणा गरेको मालसामान सोही प्रतीतपत्रमा उल्लेख गरेको मूल्य र परिमाण बमोजिम नै पैठारी गर्नु पर्दछ ।

प्रतिपत्रका प्रकार

प्रतिपत्रलाई विभिन्न उद्देश्यले विभिन्न आधारमा विभिन्न कोणबाट बर्गिकरण गरिएको पाइन्छ । सामान्यतः प्रतिपत्रलाई निम्न प्रकारमा विभाजन गर्ने गरिएको छ, ती हुन् :

१. **Standby letter of credit:** संयुक्त राज्य अमेरिकामा बहुप्रचलित कार्य सम्पादन तथा भुक्तानी ग्यारेण्टीमा प्रयोग गरिने Standby letter of credit बैंक ग्यारेण्टी कै रूप हो । यसलाई प्रतिपत्र र बैंक ग्यारेण्टीको ठिमाहा सन्तानको रूपमा समेत लिन सकिन्छ । यस्तो उपकरण कर्जाको सुरक्षणको रूपमा, ठेक्का पट्टा सम्पादन गर्न, वस्तु तथा सेवाको भुक्तानी ग्यारेण्टी गर्न प्रयोग हुने गरेको छ ।

२. **Documentary letter of credit :** क्रेता र विक्रेताको अनुमतिविना जुन सुकै बखत संशोधन तथा रद्द गर्न सकिने प्रतिपत्रलाई Revocable र क्रेता र विक्रेताको अनुमति आवश्यक पर्ने प्रतिपत्रलाई irrevocable भनिन्छ । irrevocable प्रतिपत्र पनि Unconfirmed/Confirmed गरी दुई प्रकारका छन् । Unconfirmed credit अन्तर्गत विक्रेतालाई भुक्तानी गर्ने एक मात्र बैंक क्रेताको बैंक हुन्छ । विक्रेताको बैंकले Document Negotiation गरी विक्रेतालाई भुक्तानी दिई शोधभर्ना माग गर्न पनि सक्दछ वा Document collection मा पठाई Issuing बैंकबाट भुक्तानी प्राप्त भएपछि मात्र विक्रेतालाई भुक्तानी गर्न पनि सक्दछ । Confirmed credit मा विक्रेताको बैंकले विक्रेतालाई भुक्तानीको ग्यारेण्टी गर्दछ । Advising Bank ले आवश्यक कागजातहरू प्राप्त भई पुनरावलोकन गर्दा उपयुक्त भए विक्रेतालाई भुक्तानी गरिदिन्छ र Issuing Bank बाट शोधभर्ना माग गर्दछ । युद्ध, सामाजिक, राजनैतिक तथा वित्तीय संकट भएका देश तथा क्षेत्रबाट प्राप्त प्रतिपत्रहरूमा विक्रेताले यस्तो प्रावधानको माग गर्दछन् । Issuing Bank प्रति कम विश्वास भए वा वित्तीय साधनको पुर्व आवश्यकता भए पनि यस्तो प्रतिपत्र आवश्यक हुन्छ । यस्तो प्रतिपत्र तुलनात्मक रूपमा महंगो हुन्छ ।

३. Special Letter of credit

क) **Back to Back letter of credit :** भैरहेको प्रतिपत्रको सुरक्षणमा अर्को प्रतिपत्र खोलिन्छ भने त्यस्तो प्रतिपत्रलाई Back to Back letter of credit भनिन्छ । व्यापारीहरूले सप्लायर लाई भुक्तानी दिन यस्तो प्रतिपत्र खोल्दछन् । व्यापारीले क्रेताबाट प्रतिपत्र प्राप्त गरेपछि सप्लायरको पक्षमा अर्को प्रतिपत्र खोल्दछ । पहिलो प्रतिपत्र दोश्रोको सुरक्षणको रूपमा रहेको हुन्छ ।

ख) **Deferred Payment (Usance) letter of credit :** यस्तो प्रतिपत्रमा क्रेताले प्रतिपत्रसंग सम्बन्धित कागजातहरू स्वीकार गर्दछ र तोकिएको समयमा भुक्तानी गर्ने प्रतिवद्धता जाहेर गर्दछ । यस्तो प्रतिपत्रमा क्रेतालाई ग्रेस पिरियडको सुविधा दिइएको हुन्छ ।

ग) **Red clause letter of credit:** यस अन्तर्गत सिपमेण्ट गर्नुभन्दा अगाडि नै उत्पादन प्रक्रियाको लागि नगद उपलब्ध गराइन्छ । Issuing bank ले पेशकीको रूपमा केही वा सबै रकम उपलब्ध गराउन सक्दछ ।

घ) **Revolving letter of credit :** तोकिएको सीमा ननाघ्ने गरी तोकिएको संख्यामा भुक्तानी गर्ने गरी खोलिने प्रतिपत्र लाई Revolving letter of credit भनिन्छ ।

ङ) **Transferable letter of credit :** तेश्रो पक्षलाई हस्तान्तरण गरी सम्पूर्ण अधिकार उसैलाई दिने प्रतिपत्रलाई Transferable letter of credit भनिन्छ ।

च) **Assignment of proceeds:** यस अन्तर्गत प्रतिपत्र आंशिक वा पुरै तेश्रो पक्षलाई हस्तान्तरण गरिन्छ तर सम्पूर्ण अधिकार शुरुको प्रतिपत्र बाला कै हुन्छ ।

प्रतिपत्र चक्र (Letter of Credit Cycle) तथा संलग्न पक्षहरू

प्रतिपत्रको प्रक्रिया र संलग्न पक्षहरू तल उल्लेख गरिएको छ :

१. प्रतिपत्र खोल्ने प्रयोजनका लागि बैंकमा आवेदन गर्ने आयातकर्ता वा क्रेतालाई आवेदक भनिन्छ ।

क्रेता/आवेदक A र विक्रेता/लाभकर्ता (Beneficiary) B ले आपसमा विक्री सम्झौता गर्दछन् ।

२. आवेदकले विक्री सम्झौता गरेपछि उसको बैंक, जसलाई Issuing Bank भनिन्छ, मा आवश्यक सुरक्षण सहित प्रतिपत्र जारी गर्न आवेदन गर्दछ । आवेदक दर्ता भएको फर्म वा कम्पनी, खाता भएको ग्राहक, प्रतिपत्रको सीमा स्वीकृत भएको र कालो सुचीमा समावेश नभएको हुनु पर्दछ । कर्जा संग सम्बन्धित सम्पूर्ण प्रक्रिया पुरा गरेका बैंकका ग्राहकहरूले प्रतिपत्रको सीमा प्राप्त गर्दछन् । Issuing Bank ले आवश्यक अध्ययन पश्चात आवेदन स्वीकृत गरी प्रतिपत्र जारी गर्दछ । यस्तो बैंकले आवेदकको तर्फबाट प्रतिपत्रमा उल्लेखित शर्तहरू पूरा गरी भुक्तानीको लागि कागजातहरू प्रस्तुत भएमा भुक्तानी दिने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको हुन्छ ।

३. Nominated Bank (Intermediary Bank) : यस्ता बैंक तलका मध्ये जुन पनि हुन सक्छन्:

Advising Bank: Issuing बैंकको Correspondent, जसमार्फत विक्रेतालाई प्रतिपत्र र सोको आधिकारिकताको विषयमा जानकारी गराइन्छ, लाई Advising Bank भनिन्छ ।

Negotiating Bank: विक्रेताले पेश गरेको कागजातलाई Endorse अथवा Purchase गर्ने बैंकलाई Negotiating Bank भनिन्छ । यस्तो बैंकले भुक्तानीको लागि कागजात Issuing Bankमा प्रस्तुत गर्दछ ।

Confirming Bank: विक्रेतालाई अझ बढी आश्वस्त बनाउन Issuing Bank को तर्फबाट प्रतिपत्रलाई Confirm गर्ने बैंकलाई Confirming Bank भनिन्छ ।

Accepting Bank: Usance Bill को भुक्तानीलाई ग्यारेन्टी गर्न L/C Document मा nominate गरिएको बैंकलाई Accepting बैंक भनिन्छ । Accepting बैंकले तोकिएको मितिमा भुक्तानी गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछ ।

Paying Bank: Beneficiary को देशमा भुक्तानीको लागि nominate गरिएको बैंक Paying Bank हो ।

Reimbursing Bank: Negotiating वा Paying Bank ले गरेको दाबीलाई भुक्तानी गर्ने बैंकलाई Reimbursing Bank भनिन्छ । सामान्यतः यस्तो बैंकमा Issuing Bank को खाता रहेको हुन्छ ।

४. विक्रेताले प्रतिपत्र प्राप्त गरि सके पछि विक्री सम्झौतासँग रुजु गरी संतुष्ट भएमा र भुक्तानी प्रति आश्वस्त भएमा सामान र सो संग सम्बन्धित कागजातहरू Freight Forwarder लाई हस्तान्तरण गर्दछ ।

५. Freight Forwarder ले कागजातहरू Negotiating Bank र सामान Custom Broker कहाँ पठाउँछ । यस्तो कागजात प्राप्त भएपछि Negotiating Bank ले आवश्यक Review पश्चात उसले विक्रेतालाई भुक्तानी गरी शोधभर्नाको लागि Issuing Bank लाई पठाउँन सक्छ वा collection को लागि पनि पठाउन सक्छ । Custom Broker ले सामान क्रेता वा आवेदकलाई हस्तान्तरण गर्दछ ।

६. Issuing Bank ले कागजात प्राप्त गरेपछि क्रेतालाई सूचना गरी भुक्तानी प्राप्त गर्छ र आवश्यक दरपिठ (Endorsement) गरी कागजात हस्तान्तरण गर्छ र सो आधारमा विक्री सम्झौता बमोजिम सामान प्राप्त गर्दछ ।

Issuing Bank ले Paying Bank लाई रकम पठाउँछ ।

प्रतिपत्र रद्द गर्न र संशोधन गर्न आवेदक र विक्रेता दुवैको स्वीकृती आवश्यक हुन्छ ।

प्रतिपत्र कारोबारमा आवश्यक कागजातहरू

प्रतिपत्र कारोबार कागजातमा आधारित कारोबार भएकोले विभिन्न प्रकारका कागजातहरूको आवश्यकता पर्दछ ।

प्रतिपत्रको लागि सम्बन्धित देशको नियमले निर्देश गरेका कागजातका अलावा सामान्यतः निम्न कागजातहरूको आवश्यकता पर्दछ:

1. Contract Document

Proforma Invoice: यस्तो कागजात जसले Buyer र Seller बीचको संझौता स्थापित गर्दछ, लाई Proforma Invoice भनिन्छ । यसमा सामानको नाम, दर, मुद्राको किसिम, सामानको मात्रा र तिर्न पर्ने जम्मा रकम उल्लेख भएको हुन्छ ।

2. Financial Documents

Bill of Exchange/ Drafts

3. Commercial Documents

Commercial Invoice: प्रतितपत्रमा उल्लेख भएका सामानको मात्रा, मूल्य, रकम, आयातकर्ताको नाम तथा व्यापारको terms जस्तै CIF, FOB हरू उल्लेख भएको बील (Accounting Document) नै Commercial Invoice हो ।

Packing List: यस्तो कागजात जसमा Beneficiary ले पठाएका सामानको Packages, Wrapper लगायत अन्य आवश्यक विवरणहरू उल्लेख गरिएको हुन्छ, लाई Packing List भनिन्छ ।

4. Shipping Documents

Bill of Lading: पानी जहाज कम्पनीले Title या Goods उल्लेख गरी तयार गरेको कागजातलाई Bill of Lading भनिन्छ । यदि सामान हवाई मार्गबाट पठाएको छ भने Airway Bill, स्थल मार्गबाट भए Truck Receipt, Railway receipt भनिन्छ । यो Negotiable Instrument हो । Insurance Document: एक देशबाट अर्को देशमा सामान पठाउँदा श्रृजना हुने Risk Cover गर्न आवश्यक रकमको बीमा गर्नु पर्ने हुन्छ ।

Insurance Policy Shipping Documents मै संलग्न गरिएको हुन्छ ।

5. Official Documents

Certificate of Origin : आयात वा निर्यात गर्न लागिएको वस्तुको शुरुमा उत्पादन भएको देश उल्लेख गरी निर्यातकर्ताको देशमा रहेको चेम्बर अफ कमर्स वा वाणिज्य तथा उद्योग मंत्रालयले प्रमाणित गरिदिने कागजातलाई Certificate of Origin भनिन्छ ।

License Inspection certificate Other special documents

प्रतितपत्रको कागजातमा के चेक गर्ने ?

बैंकहरू वस्तु तथा सेवासँग नभई प्रतितपत्रसँग सम्बन्धित कागजातहरूसँग मात्र सरोकार राख्दछन् । त्यसैले बैंकले कागजातहरू राम्रोसँग चेक गर्नुपर्दछ । कागजातहरू चेक गर्दा निम्न कुराहरूमा ध्यान दिनु पर्दछ ।

1. Draft/ Bill of Exchange:

- Draft Beneficiary ले नै खिचेको हो होइन ?
- म्याद भित्र खिचिएको हो कि होइन ?
- अंक र अक्षर मिल्छ कि मिल्दैन ?
- भुक्तानी गर्ने बैंक उपर खिचेको हो कि होइन ?
- प्रतितपत्र नं. लेखिएको छ कि छैन ?
- केरमेट भएको ठाउँमा दस्तखत गरिएको छ कि छैन ?

2. Commercial Invoice

- Beneficiary ले Issue गरेको हो कि हाइन ?
- आवेदकको नाममा जारी भएको हो कि होइन ?
- कर्जामा भएको रकम र मुद्रामा छ कि छैन ?
- Description of goods, services or performance कर्जामा उल्लेख भए अनुसार छ कि छैन ?

- Payment term, प्रतितपत्र नं. कर्जामा उल्लेख भए अनुसारको छ कि छैन ?

3. Transport Documents

- Carrier वा Agent को नाम र दस्तखत स्पष्ट छ कि छैन ?
- कर्जामा उल्लेख भएको ठाउँबाट Trishipment भएको हो कि होइन ?
- प्रतितपत्रमा उल्लेखित म्याद भित्र सामान चलान गरिएको हो कि होइन ?
- प्रतितपत्रमा उल्लेख गरे बमोजिम Partial Shipment, Trishipment के हो रुजु गर्नुपर्ने,
- Final destination उल्लेख छ कि छैन ?
- Endorsement भएको छ कि छैन ?
- कर्जामा उल्लेख भए बमोजिम सामानको परिमाण, तौल, नाम र प्रतितपत्र नं. उल्लेख भएको छ कि छैन ?

4. बीमा सम्बन्धी कागजातहरू :

- Insurance policy underwriter/ Agents/ proxies ले Issue गरेको हो कि होइन ?
- बीमा प्रमाणपत्र छ कि छैन ?
- Shipment date भन्दा पछि जारी गरेको र कर्जामा उल्लेख गरेको मुद्रामा छ कि छैन ?
- माल सामानको CIF Value को शतप्रतिशत थप गरी बीमा गरिएको छ कि छैन ?
- Shipment place देखि discharge or final destination सम्मको Risk cover भएको छ कि छैन ?

5. Certificate of origin :

- प्रतितपत्रमा उल्लेख भए बमोजिमको निकायबाट सामान बनेको ठाउँको बारेमा प्रमाणित गरेको कागजात छ कि छैन ?
- Packing List :
- सामानको गुणस्तरमा असर नपर्ने गरी प्रतितपत्रमा उल्लेख भए बमोजिम Packing भएको छ कि छैन ?
- Covering Letter:
- Recognized Bank बाट प्राप्त भएको हो कि होइन ?
- कुन प्रतितपत्रसंग सम्बन्धित हो ?
- प्रतितपत्रको म्याद सकिएको छ कि छैन ?
- रकम, संशोधन, discrepancies उल्लेख गरिएको छ कि छैन ?

बृहत रुपमा हेर्दा प्रतित पत्रमा अन्तरनिहित जोखिमलाई निम्न बमोजिम उल्लेख गर्न सकिन्छ:

- कर्जा जोखिम
- विदेशी विनिमय जोखिम
- मुलुकको नीति, प्राकृतिक प्रकोप
- कानुनी भिन्नता, भाषा, संस्कृति इत्यादि ।

वस्तु व्यापारमा मुख्य भुक्तानीको कारणले हुन गएको अवरोधलाई बैंकहरूले प्रतितपत्रको माध्यमले हटाई अन्तराष्ट्रिय व्यापारलाई सहज बनाएका छन् । बैंकहरूकै संलग्नताको कारण प्रतितपत्र कारोवारले यति धेरै लोप्रियता हासिल गर्न सकेको हो ।